

* ZPRÁVY — KRONIKA *

Міжнародний науковий семінар у Пряшевському університеті

16 травня на Філософському факультеті Пряшівського університету відбувся Міжнародний науковий семінар *Národnostné školstvo na Slovensku a v susednych krajinách* (*Національне шкільництво у Словаччині та в сусідніх країнах*) з нагоди 60-річного ювілею кафедри україністики, котра за сучасної доби є складовою частиною Інституту русистики, україністики та славистики Філософського факультету Пряшівського університету.

Зазначений семінар проходив під патронатом й у залі засідань декана Філософського факультету Пряшівського університету проф. Василя Глушмана та у присутності не лише значної кількості колишніх і сучасних працівників і випускників кафедри, але й гостей, запрошених з інших міст Словаччини, України, Чехії та Польщі. Важливості події додала також і присутність на засіданні Генерального консула України в Пряшеві Ольги Бенч, яка виступила з вітальною промовою та подарувала співробітникам кафедри книги для поповнення бібліотеки.

Голова урочистого засідання, колишня випускниця місцевої Об'єднаної школи-гімназії ім. Тараса Шевченка з українською мовою навчання, багаторічний працівник кафедри, доц. Любиця Бабота представила присутнім представників різних інституцій, які були учасниками ювілейного зібрання, зокрема: Голову Асоціації українців Словацької Республіки, академіка Миколу Мушинку, етнографа, культурного діяча, доктора наук, директора Музею української культури у Свиднику Мирослава Сополігу, Анну Виростко з Інституту суспільних наук САН в Кошице, Марію Хоборову, директора державної шкільної інспекції, Любомира Вербованця, керівника Методично-педагогічного центру (обидва останні з Пряшова), заступника голови Союзу русинів-українців Словаччини, відомого журналіста Павла Богдана, працівників Державної наукової бібліотеки в Пряшові та ін.

Кафедра україністики активно співпрацює зі школами, в яких викладається українська мова та література, і тому цілком зрозумілою була присутність на семінарі директора місцевої Об'єднаної школи-гімназії ім. Тараса Шевченка Ігоря Андрейчака та інших директорів і вчителів середніх загальноосвітніх шкіл з різних міст Словаччини.

У своєму вступному слові доц. Любиця Бабота згадала видатних вчених і викладачів, учасників наукового зібрання, котрі раніше були членами педагогічного колективу кафедри чи співпрацювали з нею, наприклад доц. Зузана Ганудель, професори Міхал Роман, Юрай Бача та Мікулаш Штець, доктори Й.Шеллепек, Анна Дерев'янікова, Валерія Юрїчкова та ін. Слід зазначити, що значна більшість викладачів кафедри досягла визначних успіхів, вони стали авторитетними

мовознавцями, лексикографами, літературознавцями, істориками літератури, діалектологами не лише в межах своєї країни, але і за кордоном.

Варто також підкреслити, що зазначена подія була в центрі значної уваги представників мас-медіа, зокрема співробітників радіо та телебачення ЧР в Кошице, редакторів українських періодичних видань Мирослава Ілюка (двотижневик «Нове життя», виходить з 1951 року, орган Союзу русинів-українців СР (СРУСР) та Івана Яцканіна (Літературно-мистецький та публіцистичний часопис «Дукля», видається з 1953 року, орган Спілки українських письменників Словаччини).

Кафедра україністики виникла у вересні 1953 року при Вищій педагогічній школі як реакція на життєву необхідність підготовки вчителів для українських шкіл Пряшівщини, де таких в 50-60 рр. існувало більше, ніж 250. Слід зазначити, що за сучасної доби українських шкіл на території Словачької Республіки фактично не існує, у Східній Словаччині функціонують 7 повноорганізованих основних шкіл (1-9 класи) з вивченням української мови: у Пряшеві, Гуменному, Габурі, Руській Порубі, Хмельовій, Нехвальовій Полянці та Орябині. Крім того, існують неповноорганізовані, тобто початкові школи (1-4 класи) в Розтоках на Свидниччині та в Удолі на Старолюбовнянщині, є ще також декілька шкіл з обов'язковим вивченням української мови, в яких усі предмети (крім української мови та літератури) викладаються словацькою мовою. На думку Директора Інституту славістики, україністики та русистики професора *Марії Чижмарової*, випускники українськомовних шкіл добре володіють як українською мовою, так і державною словацькою. Про хороший рівень знань з обох слов'янських мов свідчить незалежне тестування, яке щороку проходить у національних школах. Зовнішню незалежну оцінку знань визначають на підставі письмового тестування з дотриманням однакових умов написання та вимог для всіх учасників. Матеріали і процедуру проведення тестування забезпечує Національний інститут сертифікаційного оцінювання знань у Братиславі. Тестувальні вимоги з предметів укладено відповідно до навчальних програм основних і середніх навчальних закладів. Результати досягнень враховуються на вступних випробуваннях у середні чи вищі навчальні заклади.

За шістьдесят років існування кафедрою виховано понад шістьсот фахівців вищої кваліфікації, котрі поряд зі спеціалізацією україніста здобували також додатково другу спеціальність, а саме: словацька, російська, англійська, німецька, французька, іспанська мови, історія, філософія, політологія, філософія та ін.). На превеликий жаль, за своїм першим фахом, якщо можна так сказати, тобто у галузі україністики, працювало або працює не цілих десять відсотків випускників. Саме тому сучасний склад педагогічного колективу кафедри (більшість з них мовознавці) великі надії вкладають в Центр україністики, недавно заснований у Пряшеві в рамках міждержавного договору між Україною та Словаччиною.

У програмі семінару було заплановано прослухати шість доповідей, з яких було заслухано п'ять, на жаль, з технічно-організаційних причин не приїхав проф. А.Висоцький, реферат якого («Лінгводидактичні засади підготовки вчителів української мови як іноземної у вищих навчальних закладах України та за кордоном») мав би заповнити прогалину, що виникла у зв'язку з намаганням організаторів охопити проблеми національної освіти не лише в Словаччині, але й на території країн-сусідів.

Про школи національних меншин у Словаччині та їхні проблеми («*Sučasné národnostné školstvo na Slovensku*») розповіла Директор Інституту славістики, україністики та русистики професор *Марія Чижмарова*, сучасна завідувача кафедри. Її виступ з ретроспективного погляду доповнила працівниця Інституту суспільних наук Словацької академії наук *Анна Виростко* доповіддю «*Проблеми шкіл української національної меншини в 60-х роках 20 століття*». Завідувач відділенням україністики Інституту славістики Філософського факультету Університету імені Масарика у м. Брно доц. *Галина Миронова* свою доповідь присвятила освіті на теренах Чеської Республіки та детально ознайомила присутніх із діяльністю україністичних центрів Чехії. Нею також був зачитаний лист-привітання від адміністрації Інституту славістики зазначеного університету, пізніше від Ужгородського національного університету вітального листа виголосив проф. *Любомир Белей*.

Полоністка Кафедри славістики Пряшівського університету *Марія Чемпка-Вевіора* виголосила доповідь (польською мовою) на тему «*Форми навчання української мови в системі національної освіти Польщі*». Про забезпечення освітньо-мовних потреб національних меншин Закарпаття йшлося в ґрунтовній доповіді працівниць Закарпатським інститутом післядипломної педагогічної освіти в Ужгороді *Тетяни Палько та Оксани Іваць, котрі зосередили увагу на навчання словацької мови на вказаній території*.

На жаль, у програму конференції не була включена доповідь про історію Кафедри україністики, а саме цю прогалину в дискусії частково заповнив проф. *Микола Штець*, який на кафедрі в різних функціях пропрацював 42 роки, а тому був її своєрідним Нестором-літописцем. Свій виступ він закінчив побажанням кафедрі україністики „подальших успішних шістдесят років”.

Студенти-україністи та учні Об'єднаної школи-гімназії імені Т.Г.Шевченка під керівництвом вчительки української мови і літератури *Івети Світко* до ювілею кафедри підготували концертну програму, продемонструвавши високий рівень виконання, декламуючи українську класичну й сучасну поезію та співаючи пісні про вчителів та Україну.

Крім концертної програми, для закордонних гостей організатори запропонували та здійснили екскурсію по місту та в Об'єднану школу-гімназію імені Т.Г.Шевченка (*доцент Л.Милла*), де відбулася зустріч із директором школи та вчителями, котрі детально розказали про свої здобутки та проблеми, що доводиться вирішувати.

У приватній бесіді проф. М.Чижмарова зазначила, що кафедра україністики приймає випускників середніх шкіл на денне бакалаврське і магістерське навчання з трьох спеціальностей: „учительство академічних предметів”, „перекладознавство” та „слов'янські мови і літератури”. Головним завданням кафедри є підготовка кваліфікованих учителів для базових і середніх шкіл. Профілюючими дисциплінами кафедри залишаються мовознавчі та літературознавчі дисципліни. Всі базові дисципліни викладаються українською мовою. Особливу увагу кафедра приділяє практичному оволодінню студентами сучасною українською літературною мовою.

З цією метою майже щороку студенти-україністи певний час навчаються у вузах України. Починаючи з 1994 року, їх і викладачів приймає (за рахунок стипендії Міністерства шкільництва СР) Інститут української філології Національного педагогічного університету ім. М.Драгоманова в Києві. Регулярно також практи-

кується на кафедрі прийом на стажування іноземних студентів і науковців з вищих навчальних закладів України.

Директор Інституту славистики, україністики та русистики підкреслила, що вказана кафедра плідно та інтенсивно співпрацює зі словацькими та зарубіжними університетами. Найбільш активним та плідотворчим є співробітництво з найближчими сусідами, передусім з Ужгородським національним університетом, Львівським національним університетом імені І.Франка, Національним педагогічним університетом імені М.Драгоманова в Києві, Університетом імені Масарика у Брно (Чехія). Відповідно до існуючих угод, українські та словацькі науковці проходять стажування, працюють в бібліотеках та архівах, беруть участь у наукових конференціях, семінарах, симпозиумах, конгресах, проводять спільні наукові дослідження та рецензування. Згадано було також і тісну співпрацю кафедри з Генеральним консульством України в Пряшеві під час організації конференцій, семінарів, бесід і т. ін.

Галина Миронова

Odešel profesor Jiří Jiráček

V pondělí 22. dubna 2013 nás opustil ve věku nedožitých 89 let jeden z našich předních lingvistů, emeritní profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a někdejší vedoucí tamní katedry ruského jazyka **profesor PhDr. Jiří Jiráček, DrSc.**, který žil na odpočinku v jihočeském Třeboni.

Jiří Jiráček se narodil 2. 12. 1924 v Praze. Středoškolské vzdělání ukončil za okupace na treboňském gymnáziu a byl pak nucen pracovat jako zemědělský dělník. Po osvobození vystudoval na Filozofické fakultě Karlovy univerzity obor ruština–angličtina a po několikaleté učitelské činnosti na středních školách se vrátil na vysokou školu, a to do Brna, na tehdejší Univerzitu J. E. Purkyně. S její Filozofickou fakultou je pak spjata jeho dlouholetá činnost: působil zde téměř třicet let, od roku 1973 jako docent, od roku 1981 jako profesor až do roku 1991, kdy odešel do důchodu.

Prof. Jiráček se zapsal do české rusistiky řadou studií z oblasti slovo tvorby, terminologie a lexikologie, dále pak dvěma syntetickými monografiemi, a to *Интернациональные суффиксы существительных в современном русском языке* (1971) a *Adjektiva s internacionálními sufixálními morfy v současné ruštině* (1984). Obě knihy se vbrzku po vydání dočkaly příznivého ohlasu v naší i ruské jazykovědě. Stejně jako ostatní stati a recenze dokazují autorovu širokou erudici, která byla základem jeho mnohostranné a důkladné analýzy jazykového materiálu.

Jiráčkův výzkum se však neomezil jen na tuto problematiku: zasáhl podstatně i sféru ruské morfologie, v jejímž popisu se odrazily i jeho zkušenosti ze středoškolské praxe a z autorské spolupráce na učebnicích. Kromě teoretických statí je třeba sem zařadit i jeho vysokoškolské skriptum *Morfologie I. Substantivum* (1986) a zejména jeho výraznou spoluúčasť na kolektivní publikaci *Morfologie ruštiny 1., 2.*, která byla plánována před rokem 1989 jako celostátní vysokoškolská učebnice, ale vydána – pro tehdejší celkový útlum pozornosti k ruštině – jen jako skriptum MU v Brně až v letech 1996–7. Jiráčkův